

Философи, шашин судлал-ХІV
А.БЕРГСОНЫ ЁС ЗҮЙН СУРГААЛ ДАХЬ ҮҮРЭГ

ХАРИУЦЛАГЫН АСУУДАЛ

Х. Мөнх-Эрдэнэ (Философийн магистр)

Г.Мэнд-Амар (Докторант)

МУИС. НШУС.

Философийн тэнхим

Түлхүүр үг: Үүрэг хариуцлага, эрх чөлөө, өөрийн “Би”, нийгмийн “Би”, нийгмийн дарамт шахалт.

Товч утга: Энэхүү өгүүлэлд Францын философич А.Бергсоны ёс зүйн сургаал дахь үүрэг хариуцлагын асуудлыг авч үзсэн болно. Түүний үзлээр хүн өөрсдийн эрх чөлөөт хүслийн дагуу амьдаръя гэж боддог ч тэр тийм хялбар хэрэгждэггүй байна. Учир нь нийгмийн шаардлага, үүрэг хариуцлага өндөр байх тусам тэр нь хувь хүний эрх, эрх чөлөөнд сөргөөр нөлөөлдөг гэсэн санааг гаргасан байдаг. Тэрээр хүн өөрийнхөө болон нийгэм соёлынхоо өмнө олон янзын үүрэг хариуцлагуудыг үүрч байдаг бөгөөд эдгээр нь хүнд сэтгэл зүйн асар их дарамтыг авчирдаг гэж үзсэн. Гэсэн хэдий ч хүн хэзээ ч нийгмийн үүрэг хариуцлагаас зугтаж чадахгүй гэдгийг А.Бергсон өөрийнхөө хамгийн сүүлийн зохиол болох “Шашин ба ёс суртахууны хоёр эх сурвалж” хэмээх зохиолдоо авч үзсэн байдаг.

Өнөөгийн ардчилсан нийгэмд үүрэг хариуцлагын асуудлыг хүн болгон ярьж, нийгмийн шинжлэх ухааны салбарууд өөр өөрийн судлах зүйлийн хүрээнд тайлбарладаг. Үүрэг хариуцлагын асуудлыг ихэнх философичид, салбар ухааны төлөөлөгчид тайлбарлахдаа нийгмийн үнэт зүйл, ухамсартай хүн болгон даган мөрдөж байх ёстой зайлшгүй шаардлага мэтээр ойлгуулдаг. Ингэж үзэх нь нэг талаас аргагүй юм. Орчин үед нийгмийн хурдацтай хөгжил нь ухамсартай бие хүн болгоноос үүрэг хариуцлагыг маш өндөр хэмжээнд шаардаж байна. Учир нь хүн бол нийгмийн дээд үнэт зүйл бөгөөд хүний үнэ цэнэ, нийгэмд эзлэх байр суурь, ажил амьдралын амжилт үр дүнг нь дээшлүүлдэг нэг гол хүчин зүйл нь үүрэг хариуцлага юм. Энэ утгаараа үүрэг хариуцлага бол хүний оршихуйн зайлшгүй шинж гэж үзэж болохоор байна.

Харин үүрэг хариуцлагын мөн чанарын талаар өмнөх үеийнхээ олон сэтгэгчдээс арай өөр өнцгөөс харж, өвөрмөц үзэл баримтлалыг номлосон сэтгэгч бол Францын философич А.Бергсон юм.

“Шашин ба ёс суртахууны хоёр эх сурвалж” хэмээх зохиолдоо А.Бергсон үүрэг хариуцлагын асуудлыг авч үзсэн байдаг.

Тэрээр “хүний биед хүндийн хүч хэрхэн нөлөөлдөгтэй адил нөлөөг сэтгэлд үзүүлдэг хүч бол ёс суртахууны үүрэг хариуцлага юм. Энэхүү үүрэг нь хувь хүний хүсэл зоригийг нэг зүгт чиглүүлэн нийгмийн нягтралыг хангаж өгдөг”¹⁴³ байна.

Нийгмийн амьдрал бидний хувьд ямар нэгэн хэмжээгээр хэвшсэн зуршлуудын тогтолцоо гэж төсөөлөгддөг нийгмийн зуршлуудад захирагдах команд нь бидний хүсэл зориг, эрх чөлөөнд дарамт үзүүлдэг. Гэвч энэ дарамтаас зайлсийж болох байсан ч бид түүнд татагдаад буцаж ирээд байдаг. Өөрөөр хэлбэл бүх зуршлыг бид өөрсдийн үүрэг юм шиг мэдрэн хүлээн авдаг. Зуршил болгон шууд ба шууд биш байдлаараа нийгмийн шаардлагад хариу өгч байдаг. Тийм учраас бие биенээ нөхцөлдүүлэн нийгмийн нэгэн бүхэллэг байдлыг үүсгэдэг байна.

Нийгмийн үүргүүд нь нягтрах тусам хувь хүнд тэр нь дарамт шахалт болон, өөрийнх нь өвөрмөц чанар алдагдаж, хамт олны шинж илүү хүчтэй болдог байна.

Тэгвэл хувь хүний үүрэг хариуцлага гэж чухам юу юм бэ? гэдгийг А.Бергсон тодорхойлохдоо “хүний оюун ухаан, бие организмд дарамт учруулж байгаа үүрэг хариуцлагуудыг хоромхон зуур ухамсарласныхаа үндсэн дээр түүнээс чөлөөлөгдөхийг маш их хүсдэг ч тэр дороо л тодорхой нийгмийн зайлшгүй үүрэг хариуцлагад баригддаг. Энэхүү нийгмийн зайлшгүй байдлыг ухамсарласан мэдрэмжтэй, түүнээс зайлсхийх гэсэн санаа хүнд хамт төрж байдаг. Яг үүнийг л үүрэг хариуцлага гэнэ”¹⁴⁴ гэж тодорхойлсон байдаг.

Тэгэхлээр эндээс хүн нэг талаас байгалийн бүтээгдэхүүн гэдгээрээ эрх чөлөөтэй байх гэсэн тэмүүлэл, нөгөө талаас нийгэм соёлын бүтээгдэхүүн гэдэг утгаараа нийгэмд захирагдаж, нийгэм соёлын өмнө, өөрийнхөө өмнө үүрэг хариуцлага хүлээх зайлшгүй шаардлагатай тулгардаг мэдрэмжээс л үүрэг хариуцлага бий болдог гэж дүгнэж болохоор байна.

Цааш нь А.Бергсон үзэхдээ нийгмийг бүрдүүлэгч хувь хүн нь тухайн зайлшгүй байдлыг бий болгоход тодорхой хувь нэмэр оруулсан боловч түүнийг эвдэх, түүнээсээ зайлсхийх гэсэн эрмэлзлэлийнхээ адил ихэвчлэн түүнийхээ нөлөөнд автагддаг байна. Хамгийн энгийнээр ойлгох юм бол үүрэг хариуцлага, зайлшгүй байдлын хоорондын харилцаа нь байгаль руу хандаж байгаа явдал юм.

А.Бергсоныхоор нийгмийн шаардлага, зайлшгүй байдал нь бүгдээрээ гаднаас бий болдоггүй, бид бүхэн нийгэмд хамаарагддагийн адилаар өөртөө ч хамаарагдаж байдаг. Бидний дахин давтагдашгүй бие хүн болох хөгжлийн явцад бид өөрсдийнхөө ухамсрын гүнд,

¹⁴³ А.Бергсон. *Два источника морали и религии. М., 1994. с. 288*

¹⁴⁴ А.Бергсон. *Два источника морали и религии. М., 1994 с.11*

өөрсдийгөө нээж байдаг бол гадаад түвшинд бид өөр бие хүмүүстэй байнгын харилцаанд оршиж бид бусадтай харилцан хамааралтай болж байдаг.

А.Бергсоны үзлээр хүний “Би” гэдэг бол хоёр янзын хэлбэрээр оршдог байна. Нэг талаас өөрөө өөрлүүгээ чиглэсэн өөрийн “Би” нөгөө талаас өөрийнхөө төлөө биш, харин бусдаас харилцан хамааралтай болж бусдаас шалтгаалж байдаг нийгмийн “Би” гэж байна. Бодит амьдралд өөрийн “Би”, нийгмийн “Би” хоёр бол салшгүй харилцан холбоотой нэг нь нөгөөгөө нөхөн гүйцээж байдаг мөн чанартай юм. Хүн нийгмийн “Би”-г хэт шүтэх явдал нь нийгмийн үүрэг хариуцлагын уг сурвалж нь болдог гэж А.Бергсон үзсэн.

Энэ талаар бичихдээ “чухамдаа бидний “Би” нь өөрийн гадаад байдлаараа ихэвчлэн бусад өөрөөс нь илүү гарсан бие хүмүүст тэмүүлдэг ба энэхүү тэмүүлэл байсны үндсэн дээр бидний “Би” тогтвортой хөгжиж байдаг. Гэвч бидний “Би” цаашаагаа хөгжих тусам төдий чинээ нийгэмшсэн байдаг. Хүмүүсийг хооронд нь холбодог хэмээн төсөөлөгддөг үүрэг хариуцлага нь хамгийн түрүүнд бид өөрөө өөртэйгөө холбогдож байдаг. Тиймээс нийгмийн ёс суртахуун нь хувь хүний үүргийг үл тоомсорлодог гэж буруушаах нь андуу ойлголт юм.

Онолын хувьд бид бусад хүмүүстэй харьцахдаа хариуцлага үүрдэг боловч үнэн хэрэгтээ нийгмийн зөвшилцөл нь бидний дотоод “Би” рүү чиглэсэн болон нийгмийн “Би” хоёр хосолсон үед л бий болдог учраас бид өөрсдийгөө өмнө ч үүрэг хариуцлага хүлээдэг. Нийгмийн “би”-г шүтэх явдал нь бидний нийгмийн харилцаа дахь үүрэг хариуцлагын уг сурвалж болж байдаг. Бид бүгд нийгмийн ямар нэг элементийг агуулсан байдаг бөгөөд хэрвээ агуулдаггүй байсан бол үүрэг хариуцлага биднийг захирах боломжгүй байсан”¹⁴⁵ гэж үзсэн байна.

Гэвч нийгмийн үүрэг хариуцлага, заавар тушаал хүнд дарамт, шахалт болдог хэдий ч хүн түүнээс зугтах боломжгүй гэдгийг А.Бергсон тайлбарласан байдаг. Өөрөөр хэлбэл, хүн бол нийгэм соёлын бүтээгдэхүүн гэдэг утгаараа нийгмээс өөр орчинд амьдарч, хийж бүтээх боломжгүй юм. Энэ тухай бичихдээ “Хүн бүр ямар нэг хэмжээгээр нийгмийн элменетийг агуулдаг ба бидний хэн нь ч нийгмээс бүрмөсөн зугтааж чадахгүй. Тэгээд хэн ч зугтахыг хүсдэггүй учир нь ихэнхи хүмүүсийн хүч энерги нь нийгмээс гарч байгаа төдийгүй, тэдний өндөр түвшний үйлдвэрлэлийн эх сурвалж болсон байнгын хүч энерги нь нийгмийн амьдралын тасралтгүй давтагдах шаардлагуудаар хангагддаг гэдгийг хүмүүс мэддэг. Хэрвээ хэн нэгэн нь нийгмээс зугтахыг хүссэн ч тэр нь боломжгүй зүйл учир нь хүний ой ухаан, төсөөлөлд нийгэмд би юу хийж бүтээсэн вэ гэдгээр тухайн хүний чадвар тодорхойлогддог байна”¹⁴⁶.

¹⁴⁵ А.Бергсон. *Два источника морали и религии. М., 1994. с.12*

¹⁴⁶ А.Бергсон. *Два источника морали и религии. М., 1994. с.12*

Хүн нийгмийн “Би”-гээ хэт шүтвэл өөрийн гэсэн өвөрмөц шинжээ алдаж нийгмийн шинжид захирагддаг ч гэсэн нөгөө талаас нийгмийн “Би”-гүйгээр амьдрах боломжгүй юм гэдгийг тайлбарласан байдаг. Өөрөөр хэлбэл, хүн нийгэмгүйгээр амьдрах боломжгүй гэдгийг А.Бергсон тайлбарлахдаа Робинзоор жишээ авсан байдаг. Тухайлбал “Робинзон эзгүй арал дээр ганцаараа хаягдсан ч гэсэн материалаг байдлаараа тухайлбал далайн шуурганаас түүнийг аварсан эд зүйлсээр хүрээлүүлэн ямар нэгэн байдлаар нийгэмтэй, хүмүүстэй харилцаанд оршсон хэвээр байсан. Хэрвээ тэр өөрийн хувийн хүчийг сул дорой, хязгаарлагдмал гэж үзэж тасралтгүй бий болж байсан хүндрэл бэрхшээлийн эсрэг тэмцэж чадаагүй бол, тэр маш богино хугацаанд сэтгэлээр унах байсан. Харин тэр ингээгүй Робинзон сэтгэл зүйн хувьд нийгэмтэй холбоотой байж, хэдийгээр түүнийг бодитой харж чадахгүй ч түүнээс хүч тэнхээ авч байсан”¹⁴⁷

Эндээс дүгнэн хэлэх юм бол өөрийн “Би” нь нийгмийн “Би” –г өөртөө зэрэг хадгалж чадвал тэрхүү өөрийн “Би” нь бодит утгаараа ганцаараа байсан ч ялгаагүй нийгэмд амьдарч байдаг байна. Нөхцөл байдлын улмаас ганцаардалд орсон хүмүүс мөн сэтгэлийн гүндээ өөрийнхөө нөөц бололцоог олж харахгүй байгаа хүмүүс ч гэсэн өөрөөр хэлбэл, өөрийн “Би”, нийгмийн “Би” хоёрыг хослуулахгүй бол ямар хэцүү байдгийг мэддэг. Тийм учраас тэд нийгмийн “Би”-г хүлээн авахыг хичээх хэрэгтэй юм.

Учир нь А.Бергсоны үзлээр хүн нийгмийн “Би”, өөрийн “Би” хоёроо зөв хослуулан авч явахгүй бол энэ хоёр “Би” нь ёс суртахууны түгшүүрт байдалд амархан ордог байна. Жишээ нь А.Бергсон ноцтой гэмт хэрэгтний харгис чанар, нөгөө талд нь хүүхэд рүү шудрага бусаар хандсаны улмаас төрж буй дотоод сэтгэлийн зовиур хоёрын хоорондын харилцаанаас ёс суртахууны мэдрэмжийн нарийн эх сурвалжийг олж болно гэж үзсэн байдаг. Тэрээр үзэхдээ амьдралыг дөнгөж таньж буй хүүхдийн гэмгүй сэтгэлийг хуурна гэдэг нь тодорхой нэг ухамсарын байр сууринаас маш том гэмт хэрэг. Нөгөө талаас нийгмийн хэм хэмжээ, заавар тушаалыг баримтлаагүй, утга учир хэмжээ загвараа алдчихсан харгис мэдрэмж нь хүнд өөрт нь тодорхой хэмжээгээр агуулагдаж байдаг байна. Энэхүү харгис хэрцгий шинжтэй ухамсар нь хүнд байнга тохиолддоггүй ч хүн бүрт тодорхой хэмжээгээр агуулагдаж байдаг байна. Гэмт хэрэгтний сэтгэлийн зовиурыг өнгөц харахад ямар шийтгэл ирэх бол гэж айж байгаа мэт боловч анхааралтай ажиглах юм бол шийтгэлээс илүү хийсэн гэмт хэргээ эргэн санах тусам маш хэцүү байдалд өөрийгөө байнга оруулж байдаг. Тэр нь цаагуураа ёс суртахууны нарийн мэдрэмжтэй холбоотой байдаг. Гэмт хэрэгтэн өөрийнхөө хийсэн гэмт хэргийг хүмүүст мэдэгдэхгүйн тулд ул мөрөө устгахыг хүсдэг ч хийсэн хэрэг нь өөрт нь хадгалагдан үлдсэнээр хүссэн хүсээгүй өөрийн мэдэлгүй нийгмийн хүрээнээс аажим аажмаар

¹⁴⁷ там же, с.13

холддог байна. Ийнхүү гэмт хэрэг хийсэн хүн нь ганцаараа байсан ч нийгмийн харилцаанд байсан ч ганцаардмал сэтгэлийн зовиурыг эдэлж эхэлдэг байна. Ерөнхийдөө ухамсрын өгөх шийтгэл нь нийгмийн “Би”-гээр бий болсон шийтгэл байдаг .

Тэгэхлээр гэмт хэрэгтэн хүмүүсийг хамгийн зөв аргаар хүмүүжүүлэх арга нь ёс суртахууны зөв нарийн мэдрэмжийг байнга төрүүлж, нийгмийн ганцаардалд оруулж, ёс суртахуунлаг байдлын мөн чанарыг өөрөө ухаарч, мэдэртэл нь сэтгэлийн хүнд дарамтыг үзүүлэх хэрэгтэй болдог байна. Иймэрхүү хүмүүсийн сэтгэлийн зовиур, шаналалаас ёс суртахууны үүрэг нарийн мэдрэмжийн эх сурвалжийг ялган харах боломжтой гэж А.Бергсон үзсэн байдаг.

Хүн нийгэмд амьдарч байгаа тохиолдолд нийгмийн үүрэг хариуцлагаас зугтах ямар ч боломжгүй гэдгийг А.Бергсон онцлон тэмдэглэсэн байдаг.

Тэрээр үзэхдээ “нийгэм биднээс юу хүлээж буйг өгөхийн тулд аливаа юмсын хэвийн байдлыг хангахыг дагахаас өөр зам үлддэггүй. Нэгэн хүрээлэлд хамаарагдах арга хэрэгсэлийн гүүрийг нийгэм бий болгосноороо бидний байдлыг хөнгөвчилж өгдөг. Нийгмийн ямар нэгэн бүлэглэлд багтсан тохиолдолд тэрхүү бүлгийн өмнө хүлээсэн үүргээ заавал биелүүлэх хэрэгтэй болдог. Нийгмийн хүрээнд оршиж буй хувь хүн нь хүрээнийхээ төвд нь байдаг. Энэ төвөөс хүрээ хүртэлх зайд янз бүрийн бүлэглэлүүд оршдог. Хүрээнээс төв рүү ойртох тусам тойрог хумигдаж үүрэг хариуцлага хуримтлагдсаар бүхэллэг хэлбэртэй болж тэр нь хувь хүний үүрэг болдог. Үүрэг хариуцлага нарийссаны улмаас тэдгээр нь хийсвэр утгаа алдаж үүнийхээ ачаар хүмүүст хүртээлтэй болдог. Үүрэг хариуцлага тодорхой болох тусмаа бид нийгмийн байр сууриа илэрхийлэхийн тулд өөрсдийн сонирхлын үүднээс хийж буй үүрэгтэй давхцдаг. Энэхүү сонирхлоо даган үүргээ биелүүлэх нь бидний хувьд үүрэг хариуцлага мэтээр мэдрэгдэхээ болидог”¹⁴⁸ байна.

Хэрвээ бид эдгээр үүрэг хариуцлагын зуршлаас зайлсхийх юм бол энэ нь бусад зуршлуудын адилаар хүнд захиргаадалтын шинжээ гаргадаг.

Чухамдаа нийгэм нь ингэж л хувь хүний өдөр тутмын амьдралын хөтөлбөрийг боловсруулж байдаг. Нийгмийн үүрэг хариуцлагын хэм хэмжээнд захирагдахгүйгээр гэр бүлтэй байх, өөрийн мэргэжлээрээ ажиллах, өдөр тутмын янз бүрийн үйл ажиллагаа явуулах, худалдаа наймаа хийх, гудамжаар зугаалах, тэр ч бүү хэл гэртээ үлдэх боломжгүй. Бид үргэлж сонголт хийх шаардлагатай байдаг ба энэхүү сонголт нь тодорхой хэм хэмжээтэй зохицолдсон байдаг. Бид үүнийг ухамсарладаггүй бөгөөд нийгэм бидний замыг зааж, бид тэр замаар явдаг.

¹⁴⁸ А.Бергсон. *Два источника морали и религии. М., 1994. с.14*

Үүргийг бараг автоматаар гүйцэтгэдэг. Ийнхүү үүргээ дуулгавартай сонсоно гэдгийг идэвхгүй байдлын илрэл эсвэл амрах арга хэрэгсэл гэж тодорхойлж болно. Тэгвэл яагаад энэхүү дуулгавартай байдал нь эсрэгээрээ дарамттай байдлыг илэрхийлээд харин үүрэг өөрөө яагаад хатуу чанга байдлын эх сурвалж нь болдог вэ? Бидний үүрэг хариуцлагууд нь хоорондоо учир шалтгааны нарийн холбоотой байдгаас үүдээд энэхүү үүрэг хариуцлагын бүхэллэг байдал нь түүний тусгаар хэсэг бүхэнд дотоодод нь агуулагддаг ба үүргийн янз бүрийн төрөл бүр нь өөрийн гэсэн онцлог шинжүүдтэй юм.

Тийм учраас хувь хүний хувьд бүхий л үүрэг хариуцлагуудтай нийцтэй байж тэдгээрийн талаар өөрөө өөртэйгөө зөвлөлдөх шаардлагагүй үед ч үүрэг хариуцлагыг биелүүлэх хэрэгтэй болдог байна. Нийгмийн өмнө буй хувь хүн ч үүнтэй адил. Бидэнд олон зуун үүрэг хариуцлага байдаг ба тэдгээр нь өөрийн гэсэн тайлбарлалыг шаарддаг. Мэдээж тодруулбал тэд бүгдэд дуулгавартай байх нь давуу талтай. Хэрвээ үүрэг хариуцлагаас зугтахыг хүсэх эсвэл түүнд эсэргүүцэл үзүүлэх тохиолдолд дарамттай байдал бий болдог. Чухамхүү энэхүү хатуу байдлыг бид гадаад төрхөөрөө илэрхийлсний улмаас үүрэг төдий чинээ хатуу дүр төрхтэй болдог.

Гэтэл биднийг үүрэг хариуцлагыг ухаарахад юу тусалсан бэ? Тэр нь бидний нэрлэснээр “үүрэг хариуцлагын бүхэллэг байдал” гэсэн нэртэй хүч оролцож байна. Бидний даган мөрдөж гүйцэтгэхээр зөвшөөрсөн нийгмийн амьдралын олон янзын шаардлага нь тэдгээрийн мөн чанар, үүрэг хариуцлагын бүхэллэг байдлыг илэрхийлж байдаг. Чухамхүү хүч нь шаардлага ч биш, зуршил ч биш тэр бол үйлдэхийг энэ тэргүүнд тавьдаг, хэрвээ тэр ярьж чаддаг байсан бол “хэрэгтэй, яагаад гэвэл хэрэгтэй” гэж хэлэх байсан. Энэхүү нийгмийн шаардлагууд нь үүрэг хариуцлагын бодит эх сурвалж болж байна. Нийгмийн эдгээр шаардлагууд нь бие биенээ нөхцөлдүүлж байдаг.

А.Бергсон үзэхдээ нэг талаас үүрэг хариуцлага, ёс суртахууны хориг цээр, хэм хэмжээнүүд нь хүний бүтээлч эрх чөлөөнд саад болдог ч гэсэн нөгөө талаас дээрх зүйлс тийм ч хэрэггүй зүйлс биш гэнэ. Учир нь түүний үзсэнээр “хүй нэгдлийн үеийн хүмүүсийн сэтгэлгээнд зохиомол сүсэг бишрэл санаа зэргийн тусламжтайгаар бүрхэг тайлбарлагдсан олон янзын хориг цээр дүрэм журам байдаг. Тэдгээр нь ашиггүй зүйлс биш, учир нь дүрэм журамд тэр ч бүү хэл утгагүй дүрэм журамд захирагдах байдал нь нийгэмд нягтралыг хангаж өгдөг. Гэвч дүрэм журмын тустай байдал нь эргэж нөлөөлөх механизмын ачаар зөвхөн түүнийг биелүүлж байгаа тохиолдолд харагддаг. Дүрэм журам хориг цээр нь өөрсдөө үнэ цэнэтэй. Учир нь тэдгээр нь нийгмийн хөгжил дэвшил болон нийгмийг хадгалахад чиглэгдсэн байдгаараа эерэг талуудтай. Тэдгээр нь аажим аажмаар бусдаасаа тусгаарлагдаж

хөгжиж ирсэн нь гарцаагүй. Үүний үр дүнд нийгмийн шаардлагууд нь харилцан бие биедээ захирагдах байдалд хүрсэн”¹⁴⁹ гэж үзсэн байна.

Цааш нь А.Бергсон “бидний хүсэл зоргийг дарж байдаг үүрэг хариуцлагууд, үүрэг хариуцлага тус бүр нь цаанаа маш олон тооны үүрэг хариуцлагыг агуулж, ингэснээрээ түүний дарамт шахалт болж буй бүх жин харагдана”¹⁵⁰ гэж тэмдэглэсэн байдаг.

Энд А.Бергсоны нотлох гээд байгаа зүйл бол үүрэг хариуцлагын мөн чанар нь ёс суртахууны шаардлага, хэм хэмжээнээс өөр зүйл гэдгийг л хэлэхийг зорьсон байдаг. Тэрээр үүрэг хариуцлагын мөн чанарын гарал үүслийг өмнөх үеийн зарим философичдын тайлбарласнаар үүргийг дуулгавартай биелүүлнэ гэдэг бол юуны түрүүнд ухамсарласны үндсэн дээр оюун ухааны шаардлагын дагуу өөр дээрээ ажиллах, ачаалал дарамттай байдал гэж баталдаг нь ёс суртахууны олон онолыг төөрөгдөлд оруулсан сэтгэл зүйн алдаа байсан юм гэж А.Бергсон үзсэн байдаг. Энэ маягаар зохиомол хүндрэл үүссэн ба түүнийг философичид бас хуваалцдаг. Гэхдээ энэхүү ойлголтыг тодруулах юм бол дээрх хүндрэлтэй асуудлууд үгүй болно. Үүрэг хариуцлага гэдэг бол дахин давтагдашгүй бусад баримтуудтай харьцуулж боломгүй нууцлаг зүйл биш аж.

Эцэст нь дүгнэхэд А.Бергсон үүрэг хариуцлагын асуудлыг хувь хүн өөрөө өөрийгөө ухамсарласны үндсэн дээр гүйцэтгэдэг үүргийн асуудлыг биш, нийгмээс хүнд ирж байгаа үүрэг хариуцлагын асуудлыг нилээн нухацтай судалсан нь харагдаж байна. Хувь хүн нь нийгэмд бие хүн болж төлөвшихдөө маш олон нийгмийн үүрэг хариуцлагыг өөртөө үүрдэг боловч сэтгэл зүйн асар их дарамт ачааллыг авчирдаг гэдгийг гаргаж ирснээрээ онцлог юм.

НОМ ЗҮЙ

1. А.Бергсон. Два источника морали и религии. М., 1994
2. А.Бергсон. Опыт о непосредственных данных сознания. М., 1992
3. Х.Мөнх-эрдэнэ. А.Бергсоны спиритуалист философийн онцлог /Магистрын дипломын ажил/ УБ., 2007

ABSTRACT

Responsibility issues of ethic doctrines by A. Bergson, French philosopher are considered in this article. According to his view, even people want to live on their own desire, but it is not that easy they expect. The idea here is that as the requirements of society and the responsibility are high, the more negative effect will be there against the human rights and liberty. Also he viewed that

¹⁴⁹ А.Бергсон. Два источника морали и религии. М., 1994. с.22

¹⁵⁰ там же, с. 23

person has many responsibilities for himself or herself and society and therefore these responsibilities cause person great severe mental pressure. Nevertheless A. Bergson considered that "Person can't avoid his or her responsibility" in his latest writing named "Two sources of Religion and Ethic".